

A negatív érzelmek szerepe az irodalmi befogadásban

Workshop 2020. november 19-20.

Az általános emócióelméletek alapvetése szerint a pozitív érzések elősegítik a közeledő magatartást, a negatív érzések viszont a távolodást, kitérést és elkerülést támogatják. Ez az elképzelés azonban nem érvényes az esztétikai befogadásra; az erre vonatkozó tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy a negatív érzelmeket kiváltó esztétikai tárgyak kifejezetten vonzzák a befogadót és növelik az esztétikai élmény intenzitását. Az esztétikai élményben, úgy tűnik, a negatív érzés összefonódik az élvezettel, sőt kifejezetten az élvezet forrása lehet. Egyes magyarázatok szerint a negatív érzelmek kognitív rendszerünk három fontos területén, az érzelmek, a figyelem és a memória terén gyakorolnak jelentős hatást. Mivel a művészetek ugyanezeket a területeket célozzák meg, a negatív érzelmek hatása és az esztétikai befogadás bizonyos tekintetben átfedést mutatnak.

Mindez különösen érvényes azokra a művészeti formákra, amelyek alapját egy elbeszélte történet képezi, így a narratív szövegekre, drámákra és játékfilmekre, hiszen ezek nagy része valamilyen emberi konfliktust ábrázol, ami gyakran negatív érzelmeket vált ki a befogadóból. A negatív érzelmek azonban pozitív esztétikai értékeléssel (tetszéssel) és pozitív esztétikai érzelmekkel (élvezettel vagy izgalommal) kapcsolódnak össze. Egyes elméletek ezért kettős érzelmi reakcióról, egy közelítő-távolító hatásról beszélnek. Az esztétikai környezetnek eszerint speciális módosító hatása van a negatív érzelmekre nézve. Egyrészt egyfajta pszichológiai távolságot teremt a befogadó és a műalkotásra vonatkozó negatív érzelmei között, hiszen a befogadó jól tudja, hogy nem a valósággal áll szemben, hanem egy kitalált történetet olvas. Emellett a befogadó erős ellenőrzést gyakorol a negatív érzelmeknek való kitettsége felett, hiszen maga szabályozza, hogy folytatja-e az olvasást / filmnézést vagy megszakítja az érzelmileg megterhelő tevékenységet. Mindez elegendő távolságot létesít a befogadó és érzelmei között, és ennek köszönhetően a negatív érzelmek nem hatnak riasztóan, sőt a befogadó újra meg akarja tapasztalni ezeket az esztétikai élményeiben. Más elméletek szerint bizonyos közvetítő (mediátor) érzelmek módosítják a negatív érzelmeket pozitív élvezetté. Ilyen mediátor érzelem a feszültség vagy a meghatottság: a feszültség például a félelem-érzet ellenére is élvezetessé teszi a horrort, míg a meghatottság a szomorú történeteket teszi vonzóvá.

Workshopunk a negatív érzelmeknek az irodalmi befogadásban betöltött szerepével kíván foglalkozni. Bizonyos negatív érzelmeket műfajkonstituáló érzelmeknek tekinthetünk, hiszen a félelem és az undor kettős érzése meghatározza a horror-történetek érzelmi hatását, míg a szomorúság erőteljesen jellemzi a tragédiát, illetve a tragikus narratívát. A workshop előadásainak mindazonáltal nem szükséges ezekre a negatív érzelmekre korlátozódniuk,

örömmel látunk bármilyen előadást, mely további negatív vagy kulturálisan negatívan kódolt érzelmekkel foglalkozik (mint például félelem, szégyen, részvét, káröröm, bosszúvágy stb.).

Rövid, 200 szavas absztraktokat április 10-ig várunk a kognitivpoetikakutatocsoport@gmail.com email-címre.

A workshopon elhangzó előadásokat a Ráció kiadónál megjelenő gyűjteményes kötetben publikáljuk.

Horváth Márta és Szabó Judit
szervezők